

**MONOPOLIYAGA QARSHI BOSHQARUV TIZIMIDA RAQOBAT
QONUNCHILIGI**

Karimov Shamsiddin Akram o'g'li

Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasi

Shu kunga qadar Raqobat sohasi 2 ta maxsus qonun, 8 ta O'zbekiston Respublikasi Prezidenti hujjatlari, 13 ta Hukumat qarorlari va 3 ta idoraviy normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solingan. Amaldagi qonun bugungi kun talablariga to'g'ri kelmaydi, ta'sirchanligi past va raqobat sohasidagi xalqaro hujjatlarga mos emas.

Eski "Raqobat to'g'risida"gi qonun 2012-yilda qabul qilingan bo'lib, unga 10 yil ichida 10 marotaba o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan. Qonunchilikda imtiyoz va preferensiyalar berishning aniq va shaffof mexanizmlari keltirilmagan bo'lib, raqobatga salbiy ta'sir ko'rsatib kelingan.

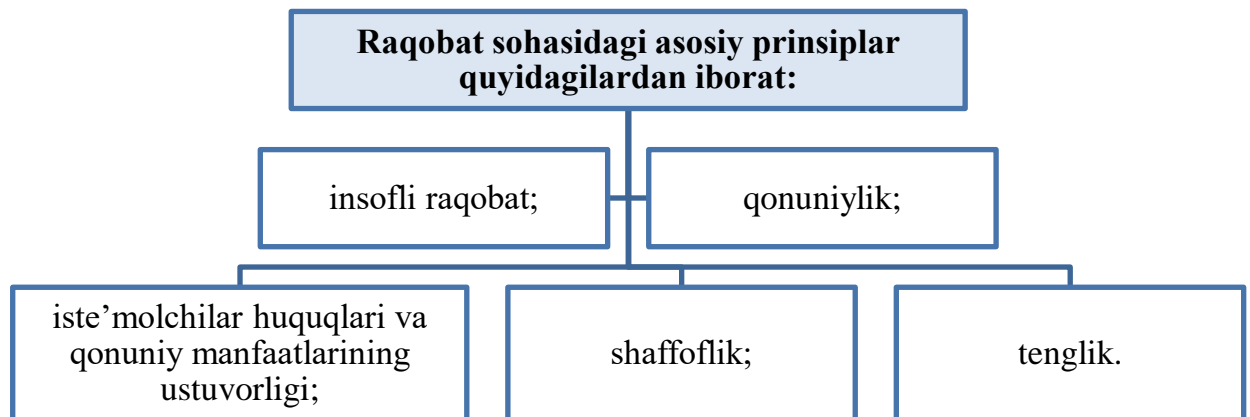
Ushbu qonunchilikda imtiyoz va preferensiyalar berishning aniq va shaffof mexanizmlari keltirilmagan bo'lib, raqobatga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Iqtisodiyotda davlatning ishtiroki raqobat muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Jami 93 ta davlat organlari tomonidan 5000 dan ortiq funksiyalar, 716 turdagi xizmatlar amalga oshiriladi. Shundan faqatgina 15 ta funksiya bo'yicha xususiy sektor vakillariga amalga oshirish huquqi berilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-apreldagi PF-101-son Farmoniga asosan 13 ta sohada eksklyuziv huquqlar bekor qilinishi va xususiy sektor keng jalb qilinishi ko'zda tutilgan. Raqobat to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun javobgarlikning samarasizligi qonun hujjatlarining takroran buzilishiga olib kelmoqda.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasi tomonidan ishlab chiqilgan yangi tahrirdagi "Raqobat to'g'risida"gi qonun ishlab chiqildi.

2023-yil 3-iyulda 850-sonli O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi

“Raqobat to‘g‘risida”gi Qonuni qabul qilindi. Ushbu Qonunning maqsadi tovar yoki moliya bozorlarida raqobatning cheklanishiga, shuningdek raqobat yoki tabiiy monopoliya sharoitlarida iste‘molchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini kamsitilishiga olib keladigan yoki olib kelishi mumkin bo‘lgan harakatlarni nazorat qilishni amalga oshirish hamda ularga chek qo‘yish bilan bog‘liq bo‘lgan, raqobat sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat.

1-rasm. Raqobat sohasidagi asosiy prinsiplar ¹

Raqobat sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari quyidagilardan iborat:

iste‘molchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini ustuvorligini inobatga olgan holda raqobatni himoya qilish, raqobatga qarshi harakatlarning oldini olish va ularni to‘xtatish;

jamiyatda raqobatga qarshi har qanday xatti-harakatlarga nisbatan murosasizlikni shakllantirish;

raqobat muhitini rivojlantirish hamda tovar va moliya bozorlarining samarali faoliyat ko‘rsatishi uchun shart-sharoitlar yaratish;

tovar va moliya bozorlari ishtirokchilarining iqtisodiy faoliyati erkinligini hamda tovarlarning erkin harakatlanishini ta‘minlash;

tabiiy monopoliyalar subyektlari faoliyatni amalga oshiradigan sohalarda raqobat muhitini shakllantirish;

tovar va moliya bozorlarining ishtirokchilari uchun teng shart-sharoitlarni

¹ www.lex.uz O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik bazasi ma‘lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi
www.tadqiqotlar.uz

belgilash hamda davlatning iqtisodiyotdagi ishtirokini qisqartirish;

raqobat muhitini yaxshilash va rivojlantirish uchun respublika ijro etuvchi hokimiyat organlarining javobgarligini oshirish.

O'zbekiston Respublikasi Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasi raqobat sohasidagi vakolatli davlat organi (monopoliyaga qarshi organ) hisoblanadi. O'z faoliyatida bevosita O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senatiga hisobdor bo'lib, u o'z faoliyatini davlat organlari, boshqa tashkilotlar va mansabdor shaxslardan mustaqil ravishda amalga oshiradi.

Vakolatli davlat organi normativ-huquqiy hujjatlarning va ular loyihalarining raqobatga ta'sirini baholaydi, shuningdek tovar yoki moliya bozorida raqobatni bevosita yoxud bilvosita cheklashga olib keladigan yoki olib kelishi mumkin bo'lgan normalarni bartaraf etishga qaratilgan takliflar va tavsiyalar ishlab chiqadi.

Raqobatga ta'sirni baholash uchun vakolatli davlat organiga quyidagilarni nazarda tutuvchi normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari kiritiladi:

xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun yangi cheklovlar, litsenziyalarning, ruxsat berish tartib-taomillarining yangi turlari joriy etilishini yoki amaldagi cheklovlar, ruxsat berish tartib-taomillari, faoliyatning litsenziyalanadigan turlari bozor ishtirokchilarining yanada kengroq doirasiga nisbatan tatbiq etilishini;

litsenziyalar yoki ruxsat etish xususiyatiga ega hujjatlarni olish uchun qo'shimcha talablar va shartlar joriy etilishini;

yuridik shaxslar ustav fondining (ustav kapitalining) eng kam miqdoriga doir talablar oshirilishini;

xo'jalik yurituvchi subyektlarning belgilangan huquqlari cheklanishini (kamaytirilishini) yoki ular uchun qo'shimcha majburiyatlar yoxud qo'shimcha xarajatlar joriy etilishini;

xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun har qanday turdagi imtiyozlar, kafolatlar, preferensiyalar belgilanishini, shuningdek ularga yangi huquqlar, shu jumladan eksklyuziv huquqlar berilishini.

Shuningdek, Monopoliyaga qarshi komplaens faoliyatning raqobat to'g'risidagi

qonunchilik talablariga muvofiqligini ta'minlash, ularning buzilishi xatarlarini aniqlash va mazkur xatarlarning oldini olish bo'yicha ichki tashkiliy tartib-taomillar tizimidan iboratdir.

Monopoliyaga qarshi komplaensning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari, shu jumladan faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalashni, ruxsat etish xususiyatiga ega hujjatlar berishni amalga oshiruvchi, maxsus elektron tizim vositasida xabarnomalarni qabul qiluvchi, ro'yxatdan o'tkazish yoki akkreditatsiya qilish vakolatlari berilgan davlat unitar korxonalari yoki muassasalari, shuningdek davlat maqsadli jamg'armalari (bundan buyon matnda respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari va boshqa tashkilotlar deb yuritiladi), xo'jalik yurituvchi subyektlar hamda yuridik shaxslar birlashmalari faoliyatining raqobat to'g'risidagi qonunchilik talablariga muvofiqligini ta'minlash hamda monitoring qilish;

raqobat to'g'risidagi qonunchilik talablarining buzilishi xatarlarini boshqarish;

respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari va boshqa tashkilotlar, xo'jalik yurituvchi subyektlar hamda yuridik shaxslar birlashmalari tomonidan raqobat to'g'risidagi qonunchilik talablarining buzilishlarini aniqlash va ularning oldini olish; insofli raqobatni shakllantirish va tartibga solish.

Raqobat to'g'risidagi qonunchilik buzilganligi natijasida huquqlari va qonuniy manfaatlari buzilgan shaxslar da'vo arizasi bilan sudga murojaat etish huquqiga ega.

Respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari va boshqa tashkilotlar, ularning mansabdor shaxslari tomonidan raqobat to'g'risidagi qonunchilikni buzuvchi hujjat qabul qilinganligi natijasida xo'jalik yurituvchi subyektga yoxud boshqa shaxsga yetkazilgan zararning o'zni qonunchilikda belgilangan tartibda qoplanadi.

Agar respublika ijro etuvchi hokimiyat organlarining va boshqa tashkilotlarning, ular mansabdor shaxslarining raqobat to'g'risidagi qonunchilikni buzadigan harakati (harakatsizligi) tufayli xo'jalik yurituvchi subyektga yoxud boshqa shaxsga zarar yetkazilgan bo'lsa, mazkur zararning o'zni qonunchilikda belgilangan tartibda qoplanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –T.: O'zbekiston, 2023-yil.
2. O'zbekiston Respublikasining “Raqobat to‘g‘risida”gi Qonuni, 03.07.2023.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ma’muriy islohotlar doirasida raqobatni rivojlantirish va iste’molchilar huquqlarini himoya qilish sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2023-yil 6-iyuldagi PF-108-son Farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini amalga oshirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 2023-yil 8-maydagi PF-67-son Farmoni.
5. Iqtisodiyot nazariyasi. B.Y.Xodiyev, Sh.Sh. Shodmonov; Toshkent-2017.
6. I.Sharipov “Raqobat siyosati”, Samarqand davlat universiteti, Samarqand-2020.